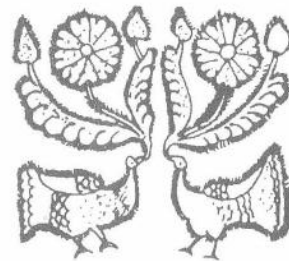

YHLLS YD& YZYHLLS YD& YZYHLLS YD& YZYHLLS YI

Molnos Angéla

SZENT ÉS SÉRTHETETLEN

YHLLS YD& YZYHLLS YD& YZYHLLS YD& YZYHLLS YI

Molnos Angéla

SZENT ÉS SÉRTHETETLEN

A tiszta magyar nyelv
használatáról

Debrecen
2000

© Molnos Angéla, 1999
Minden jog fenntartva!

ISBN: 963 03 9423 5

Kiadta: A Lélektani Szaknyelv Megújításáért
(LSZM) közhasznú alapítvány
Felelős kiadó: Dr. Matolcsi Ágnes, LSZM elnök
Borító: Hodó József fafaragó pásztor karcolata "Beszélő madarak"
Terjedelem: 53 oldal. Bolti ára: 300 Ft.
Megrendelhető: Csokonai Könyvesbolt, 4025
Debrecen, Piac u. 45, T: (52) 314 984.
Tíz vagy több példány kedvezményes áron kapható az LSZM
alapítványtól: 4025 Debrecen, Hatvan u. 1/a, 1. lh, III. em, 10 ajtósz.
T.: (52) 340 696
Minden bevétel az LSZM közhasznú alapítványé

Bevezető

Ezen írás egy előadásom szövege, amit 1999. november 11-én a "Szarvasnyomon" előadássorozat munkaműhelye keretében tartottam a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem K/3-as termében. Mivel az estét követően sokan kérték az előadás teljes szövegét, e füzet gyors kiadása tűnt a legillőbb válasznak.

Két részre osztottam az estét. Hattól hétig elméleti kérdésekről volt szó, a második részben pedig a gyakorlati következtetéseket vontam le. A kettő közé beékeltem egy kis feladatot. Ugyanígy tagolódik ez az írás is.

Az elméleti részben főleg két jelenséget, illetve gondolkört fejtegetek. Az egyik a nyelvhalál jelensége. Arról beszélek, hogy nem minden nyelvváltozás jelent fejlődést és igenis létezik nyelvhalál, legyen az nyelvöngyilkosság vagy nyelvgyilkosság. Az elméleti rész másik fő gondolata az, hogy ma a "magyar nyelv" fogalma nagyon zavaros, mert nem egy, hanem legalább három nyelvet illetünk ezzel a névvel: a latin-magyart, a *pidgin Hungarian*-t vagy zagyvanyelvet, és a tiszta magyart.

A második, gyakorlati részben kifejtem, hogy szerintem mit tehetünk nyelvünk megmentéséért mi mai magyarok, akik itt élünk Debrecenben, és mindenütt a határon innen és túl, a Kárpát-medencében.

"Szent és sérthetetlen"

E tanulmány címe belső kényszerből keletkezett. Nem tudtam megszabadulni e két szótól. Követelték az első helyet. Természetesen a magyar nyelvről gondoltam, hogy "szent és sérthetetlen". De hogyan mondhatom ezt egy olyan nyelvre, amit annyiszor porig aláztak, kicsúfoltak és most már röviddel a keresztre feszítés előtt halálra is kínoznak? Arra a nyelvre, amit beszélői semmibe vesznek és mások gyűlölnék? Nekem mégis "szent és sérthetetlen", mert a tiszta magyar nyelvre gondolok. E nyelv egyetlen szerves és tömör egység. Szókincse kimeríthetetlenül gazdag. Arra a magyar nyelvre gondolok, amelyen nem lehet ködösíteni, áltudományoskodni és nem lehet hazudni.

Talán Reményik Sándor szavai világítják meg legjobban a sokezer éves érzést, hogy nyelvünk szent és sérthetetlen. Íme így szól Az Ige című verse:

Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
És áhitattal ejtsétek a szót,
A nyelv ma néktek végső menedéktek,
A nyelv ma tündérvár és katakomba,
Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek!

E drága nyelvet porrá ne törjétek,
Ne nyúljon hozzá avatatlanul
Senki: ne szaggassátok szirmai
A rózsafának, mely hóban virul.
Úgy beszéljen ki-ki magyarul,
Mintha imádkozna,
Mintha aranyat, tömjént, myrrhát hozna!

És aki költő, az legyen király,
És pap és próféta és soha más.
Nem illik daróc főpapi talárhoz,
S királyi nyelvhez koldus-dadogás.

Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
Vigyázzatok: a nyelv ma szent kehely,
Ki borát issza: Élet borát issza,
Előre néz s csak néha-néha vissza -
S a kelyhet többé nem engedi el!

ELSŐ RÉSZ

Személyes nyelvi tapasztalataim

Bevezetőül az elméleti kérdésekhez két dolgot mondanék el magamról. Az egyik az, hogy lélekgyógyász vagyok, a másik pedig, hogy az utóbbi hat évben a magyar nyelv művelésével foglalkozom, többek között a lélektani szaknyelv magyarításával. Az olvasók közül jónéhányan ismerik már személyes tapasztalataimat. Mégis el kell mondanom a történetet, mert a tárgyhoz tartozik.

Lélektant és nyelvészetet tanultam olasz és nyugat-német egyetemeken. Tanítottam, szakfordításokat készítettem, verseket írtam Buenos Aires-ben, majd Montevideóban. Piackutatásokat végeztem Svájcban és Nyugat-Németországban, valamint tíz éven át társadalomlélektani kutatásokat Kelet-Afrikában. Végül lélekgyógyászként több

mint tizenöt éven át dolgoztam londoni magángyakorlatomban.

Egy hónap híján tizenkilenc éves voltam, amikor 1942 júniusában átléptem a határt Zágráb felé. Azután három földrészen sok országban éltem. Nagy lelkesedéssel tanultam meg olaszul, franciául, spanyolul, németül, angolul. Mindegyik nyelvet igyekeztem megvédeni a bomlasztó keveredéstől és az értelmetlen zagyvaságoktól. Majdnem valamennyi országot és minden nyelvet szerettem. Minden nyelv élményekkel gazdagítja az embert, gondolati kincseket, történelmi múltat sűrít magában és sok szépséget. Izgalmas és érdekfeszítő volt ezekbe a világokba beletekinteni. Ugyanakkor ötvennégy éven át az otthonom nem ott volt, ahol tartózkodtam és a körülöttem beszélt nyelv sem volt a saját meghitt világom.

Valamikor Tamási Áron Ábele egyszerű választ talált azon nehéz kérdésre, hogy miért is vagyunk a világon, mi a létünk értelme. A válasz így szólt: "Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk". Ábel sokat szenvedett már, mire e ragyogóan tiszta gondolat felvillant agyában. Válasza magában foglalja az önazonosság érzését és a közösséget, amelybe az ember születik, az otthont térben és időben.

Gondolom, mindnyájan ismerjük az anyaföld varázsát. E szétszaggatott ősmagyar föld elemi erővel szorítja magához azokat, akik el akarják hagyni, és szüntelenül hívja vissza az idegen tájakra szakadt magzatait. Évtizedeken át én is makacsul, csöndben hallgattam e hívó szót. Mégis az otthont nem az anyaföld jelentette, ahol születtem. Az igazi otthonom, a haza a magyar nyelv volt. Azt mindig magammal hordoztam, vagyis miután majdnem elvesztettem, újra nekikezdtam a munkának: műveltem és ápoltam, mint a virágos kertet. Cserében a magyar nyelv adta a valahová tartozás biztos tudatát, a közösségtudatomat.

Amikor elhagytam Magyarországot, még nem tudtam, hogy az ember elfelejtheti saját anyanyelvét. Két évre rá Velencében viszontláttam apámat. Találkozásunk mindkettőnket mélyen megrendített. Akadozó beszédem kínosan visszhangozta pusztuló hazánk haláltusáját. Fejemben olasz kifejezések, mondatszerkezetek kavargtak. Olasz kiejtéssel és helytelen sorrendben mondtam ki a nehezen elérhető szavakat. Kétségbeesetten akartam szépen magyarul beszélni, de képtelen voltam.

Nyelvi változások

Ötvennégy év távollét után 1996 májusában hazatérve döbbsentem rá egy másik szívbe markoló igazságra, amit addig szintén nem tudtam: egy egész nemzet is elfelejtheti anyanyelvét, ha a többség úgy akarja. Ma már nem az a kérdés, hogy bomlik-e a magyar nyelv és ha igen, miért. Itt már nyelvváltásról és nyelvhalálról van szó. Ez a mindennapjainkból sikolt reánk:

EXCLUSIVE CHANGE KFT EXCHANGE

CIAO CIAO CIAO TREND

BK BRITISH KNIGHTS

RED LINE DANCE CLUB

FOTEX RECORDS FOTEX RECORDS

CITY BURGER CITY BURGER

PALOMA PARFÜMÉRIA

JUST DO IT. NIKE JUST DO IT. NIKE

KODAK EXPRESS MULTI FOTO KFT

LUXUS KLASSE NR.1 SZOLÁRIUM ERGOLINE

SIGNEC REKLÁM GRAFIKA DEKORÁCIÓ

NELSON CONSULTING KFT BRÓKER RT
 CocaCola CocaCola CocaCola Ghia ételbár
 DR. RELAX ARA SCHUHMODE DIE PASST.
 PRO-FIK KFT
 CIB BANK RT
 COMPUTER M SZOFTVEREK LEPORELLÓK
 ARMY MILITARY SHOP
 MAN'S MAN'S MAN'S MAN'S MAN'S
 DOKK JEANS DOKK JEANS DOKK JEANS
 HAVE DOKU SHOP HAVE DOKU SHOP
 BROTHER VARROGEPSZERVÍZ
SILVER UTAZÁSI CENTRUM
 LOTTO ITALIAN SPORT DESIGN
 WELDING 2000 WELDING 2000

E feliratokat mindenki megnézheti, ha végigsétál Magyarországon második legnagyobb városának főutcáján, a Piac utcán. A valaha szép nyelvezetéről híres Debrecen utcáin ma már az üzletkirakatokban és azok fölött csak nagyon elvétve olvashatunk magyar szót.

Nyelvhalál, nyelvgyilkosság, nyelvöngyilkosság ... Ezeket a fogalmakat nem én alkottam. Megtalálhatók a nyelvészeti szakirodalomban. A következőkben egy angol nyelvész (Jean Aitchison, 1991) fejtegetéseit követem és alkalmazom a magyar nyelv mai helyzetére.

Hivatalos nyelvtudósaink jórésze azt vallja, hogy a magyar nyelvet saját természetes fejlődésére kell bízni, nem kell féltetni, majd kinövi jelenlegi bajait. 1997. május 9-én megjelent egy "Nyilatkozat" az *Élet és Irodalom* folyóirat hasábjain. Ebben "magyar nyelvészek tiltakoznak az ellen a gondolat ellen, hogy a magyar nyelvet Magyarországon törvényt, rendeletekkel kellene védelmezni". Többek között ezt olvashatjuk a nyilatkozatban: "Kihalt nyelvekről tu-

dunk ugyan, de abszurditás lenne azt állítani, hogy a magyar nyelvet ez a veszély a legcsekélyebb mértékben is fenyegetné." Érdekes, hogy milyen biztosak a dolgukban, pedig egyik jóakarónk már több mint kétszáz évvel ezelőtt megjósolta a magyar nyelv halálát: "A mások közé ékelt, kisszámú magyarságnak századok múltán talán majd a nyelvét sem lehet fölfedezni." (Herder, 1791). Most és itt éppen erre a nagyonis közeli veszélyre szeretnék rámutatni és arra, hogy a valódi magyar nyelv már régóta a pusztulás felé halad.

Néhány évvel ezelőtt jelent meg Ann Gibbons könyve *A nyelvek utolsó csatája* címmel. Egyes nyelvészek szerint nyelvi összeomlás fenyegeti a világot, mert röviddel 2000 után a még nem régen élő nyelveknek már csak 5-10%-a marad fenn. Állítólag a történelem előtti korban még 10-12000 nyelv létezett bolygónkon, tíz évvel ezelőtt csak 6000. Ezek nagy része gyors kihalásra ítéltetett, mert már nem tanítják őket az iskolákban. Saját nyelvük helyett a gyerekeknek a 600 legjobban ismert nyelv valamelyikén kell tanulniuk. Részben azért hálnak ki a kisebb nyelvek, mert a politikai hatalom vagy szándékosan irtja őket vagy egyszerűen nem védi meg a támadásokkal szemben. Fő támadók a tömegtájékoztató eszközök. Áthálózák a földet, mindenüvé elviszik a híreket, a szórakoztató műsorokat és az új ismereteket. Ez természetesen az anyagilag leghatalmasabb országok nyelvén folyik, főleg angolul. Az angol világnyelv szükségszerűen elősegíti a hátrányos helyzetű nyelvek kihalását.

Minden nyelvet mint rendszert kell tekintenünk, mint egy óriási, szakadatlanul változó élő szervezetet vagy mint egy hömpölygő folyót. Változó folyamát nem állíthatjuk meg, de hathatunk a változás irányára.

Íme a lehetséges nyelvi változások néhány válfaja és módja: nyelvfejlődés, nyelvművelés, nyelvújítás, nyelvfejlesztés, két- és többnyelvűség, nyelvbomlás, nyelv-

váltás, nyelvhalál, ami lehet **nyelvöngyilkosság** vagy **nyelvgyilkosság**

Nézzük meg e fogalmakat. A nyelvfejlődés eléggé semleges fogalom, lehet jó is, rossz is. Jó irányba fejlődik a nyelv, amikor beszélői mindinkább művelődnek, szeretik nyelvüket és büszkék is rá, óvják, gyarapítják és fejlesztik. Mindez együtt jár a közösség lelki és szellemi jólétével, a tudományok és művészetek virágzásával.

Nyelvkeverés és nyelvváltás

Minden korban voltak emberek, akik egy vagy több nyelvet beszéltek anyanyelvükön kívül. Hogy mennyire tudja a két-nyelvű vagy többnyelvű ember agyában elválasztani a nyelveket, mint különböző rendszereket, az mindig az illető nyelvi igényességétől és műveltségi szintjétől függ.

Sok évvel ezelőtt felkerestem Buenos Aires kikötőnegyedében egy teljesen iskolázatlan cipészt. Mivel Olaszországból vándorolt Argentínába, olaszul kezdtem vele beszélni. Valami nagyon furcsa nyelven válaszolt: szókincse, mondatszerkezete, hanglejtése, minden nyelvi eleme pontosan félig olasznak, félig spanyolnak tűnt. Azt gondoltam, hogy neki már nehezére esik olaszul beszélni, és ezért átváltottam spanyolra. Nyilvánvalóan engem spanyolul is teljesen megértett. Ő azonban nem váltott át spanyolra, hanem továbbra is ugyanazon a felemás olasz/spanyol zagyvanyelven folytatta a társalgást.

Akármelyik nyelven beszéltek hozzá, ez az Argentínába kivándorolt olasz cipész nem tudott már sem olaszul, sem spanyolul. Csak egy nyelven volt képes kifejezni magát. Csak a zagyvanyelvet beszélte. Egy ilyen embert nem tekinthetünk kétnyelvűnek. Hogyan történhet meg ez? Úgyanúgy, ahogy én két év alatt tudtomon kívül elfelejt-

tettem magyarul beszélni. Azzal a különbséggel, hogy amikor szembesültem apám magyar beszédével, én azonnal meg tudtam különböztetni a két rendszert, és meg is rémültem saját zagyva beszédem hallatára. A cipész viszont teljesen védtelenül, tudattalanul befogadta a ráözönlő argentin spanyol nyelv hatását és nem is tudta, hogy nyelvet váltott. Ez az idegen nyelvből való úgynevezett kölcsönzésnek az 50%-os változata. Mindennapjainak nyelvi közege megerősítette a folyamatot. Főleg hozzá hasonló olasz bevándorlók laktak a szegény kikötői városrészben és mindenki hasonló zagyvanyelven beszélt.

Aki Svájcot nem ismeri közelebbről, az mint a többnyelvűség mintaképét emlegeti. Igaz, hogy minden svájci többé-kevésbé négy nyelvet beszél. Először is anyanyelvét, ami lehet német, francia vagy olasz, de ismeri a másik kettőt is, és tanul angolul is. Viszont legtöbbjük mind a négy nyelvet elég pocsékul használja, gyakran még saját anyanyelvét is. Más szóval siralmasan keverik a négy nyelv rendszerét. Természetesen ott is kivételt képeznek a nyelvigényes és művelt emberek.

Azt hiszem általában érthető, ha azt mondom, hogy *pidgin English*. Egy leegyszerűsített nyelv, az angol és egy másik vagy több más nyelv torzított elemeinek a keveréke. Olyanok beszélnek, akiknek nincs más közös nyelvük. Főleg a volt angliai gyarmatokon lehetett hallani, Afrikában, Ázsiában. Az odalátogató angolok először nem igen értették, de elnéző, sőt jóindulatú mosollyal hallgatták. Nem tartották magukénak és nem bántotta őket. Nekem viszont fáj a *pidgin Hungarian* Debrecen főutcáján. Nekünk csak ez van, és nincs Cambridge-ünk, Oxfordunk, amely örközne nyelvünk felett. És nincs Magyar Tudós Társaságunk, amely Széchenyi akaratát végrehajtaná.

Tagadhatatlan tény, hogy néha egy-egy nyelv elpusztul. Ez nem úgy történik, hogy a közösség elfelejti, hogyan kell beszélni vagy hogy a nyelv egyszerűen öreg kora

miatt elfonnyad. Minden esetben a kimúlás oka az, hogy egy társadalmilag, gazdaságilag és politikailag tekintélyesebb új nyelv foglalja el a helyét. Azért hal meg a nyelv, mert egy másik nyelv fokról fokra kitaszítja uralkodó helyéről. A halál oka lehet öngyilkosság vagy gyilkosság, de nem mindig határolhatjuk el világosan egymástól a két fajta halált. Sokszor úgy tűnik, mintha a gyilkos munkáját maga az áldozat is elősegítené.

Vizsgáljuk meg nyelvünk állapotát három alaphelyzetben: szerte a nagy világban, a Kárpát-medencében határainkon kívül és a trianoni határokon belül.

Nyelvünk halála külföldön

Vegyük először az öt világrész minden táján élő magyarokat. Az ő magyar nyelvük egyértelműen halálra van ítélve. Ez a nyelvhalál a következőképpen megy végbe. Az új országba bevándorló első nemzedék továbbra is magyarul beszél a saját otthonában és honfitársaival. De a társadalomban uralkodó nyelvből, mondjuk az angolból Angliában, Amerikában vagy Ausztráliában, lépésről lépésre mind több szót, nyelvtani alakot és szerkezetet vesznek át. Hogy mennyi ideig tud a bevándorló ellenállni ennek a hatásnak, az attól függ, hogy mennyire tudatosul benne az anyanyelv elvesztésének veszélye, mennyire rendületlenül figyel oda saját nyelvhasználatára és gondozza magyar nyelvezetét. Ez csak azoknak sikerül, akik nagyon szeretik anyanyelvüket és erősen ragaszkodnak hozzá.

Rohamosabb a magyar nyelv hanyatlása a második nemzedék körében. Általában a bevándorlók gyermekei otthon szüleiktől megtanulnak magyarul, és az iskolában zsenge kortól kezdve magukba szívják az uralkodó angol nyelvet. Ők a kétnyelvűek első nemzedéke. Rendszerint

folyékonyan beszélnek mindkét nyelvet. Mégis jártasságuk a magyar nyelvben fokozatosan csökken, míg angol tudásuk növekszik. Kortársaik körében az angol feltétlenül divatosabb, tekintélyesebb, mint a magyar. Jóval hasznosabb is, mind társadalmi mind anyagi jövőjük szempontjából. A fiatalok mind ritkábban, mind kevesebb tárgykör kapcsán használják a magyar nyelvet, és majdnem kizárólagosan csak otthon beszélnek a családon belül. Így a meghitt viszonyok nyelvét szűkül be az anyanyelv. Végül ez a szerepe is megszűnik, ha a szülő úgy érzi, hogy gyerekei jövője érdekében jobb, ha az ország nyelvén társalog velük.

Viszont a következő nemzedék körében már teljesen kihal a magyar nyelv. E harmadik nemzedék nem igazán gyakorolja nagyszülei anyanyelvét. Azt csak az öregek beszélik. Ha a fiatal nemzedékhez magyarul szólnak, ezek az ország nyelvén válaszolnak. Egy következő szakaszban a fiatal nemzedék már csak néhány elszórt magyar szót ismer fel. Ekkor azt lehet mondani, hogy a nyelv meghalt, vagy helyesebben, hogy megölte egy másik társadalmilag és politikailag uralkodó nyelv, az ország nyelve.

Nehéz elmondani, hogy e folyamat mennyire fájhat annak az idős embernek, aki valaha fiatalon kényszerült elhagyni hazáját. Beszéljen egy vers, amit 1986-ban írt Vindis Zoltán Ausztráliában. Címe: *"... fél vérem magyar"*.

Van mondat, melynek mosoly a lelke.
Olyan is, amelyiké bűnnek született.
Hogy ellenségek, sorsom elfeledte.
Hozzám mindkettő egyszerre érkezett.

Ölembe ült. Megölelt unokám.
Láttam rajta, hogy beszélni akar.
Hogy mit mond, nem is értette talán.
Apu, az én fél vérem: magyar.

Izmok feszültek meg ráncos arcomon.
Átkaroltam kis barátomat.
Szemembe lelkem zivatara ült.
Harcolt bennem öröm, és a bánat.

Pilláim mögé könnycsepp rejtőzött.
Hatéves a gyermek, még nem fogja fel,
Hogy lelkemet megrázó szavai között,
Nemzetem vére szívárogo el.

.....
S most, négy millió testvér sok-sok unokája,
Idegen nyelven mondja, hogy: magyar.

Nyelvünk gyilkolása a Kárpát-medencében

Részben hasonló nyelvünk helyzete az elszakított területeken a Kárpát-medencében, különösen ott, ahol a magyarok szórványban élnek. Az uralkodó nyelv követi el a gyilkosságot azzal, hogy fokról fokra elnyomja és kiszorítja az alárendelt magyar nyelvet. Ez történik mindenütt a világon: a többség nyelve lemészárolja a kisebbség anyanyelvét. Ebben sok helyen segíti az uralkodó, kisebbségellenes politikai rendszer.

Az évtizedek során az üldözöttek, menekültek és kivándorlók hullámai csökkentik azoknak a számát, akik szülőföldükön beszélik anyanyelvüket. Súlyosbítja a helyzetet a születések számának fogyatkozása. Csak kis szigetek maradnak meg a nyelv használóiból. Az elkülönült csoportok az illető utódállam társadalmilag és gazdaságilag hasznosabb nyelvével kerülnek mind szorosabb kap-

csolatba. Így a kétnyelvűség elengedhetetlen lesz fennmaradásukhoz. Vegyes házasságokban általában az ország nyelve kerül előtérbe. Ezért egyre fogy azok száma, akik a magyart mint első nyelvet sajátítják el.

Ahol a gyerekek már nem járhatnak magyar iskolába, ahol az üzletekben, munkahelyen, hivatalokban, kórházban már nem hallani magyar szót, ott a nyelv két-három nemzedék alatt kihal és legfeljebb valami elszegényedett változata marad fenn a családban és főleg az öregek között.

Lényegesen jobb nyelvünk helyzete a még megmaradt szintiszta magyarulakta helyeken, például egyes falvakban a Hargita tövében, Erdélyben. Ott még mindenki magyarul beszél, a tanító, a pap, a boltos, még a hivatalnokok is. Kivéve a rendőrt, mert az nem lehet magyar. De ezeken a területeken is nehéz megtartani az anyanyelvet. Ha tovább akarnak tanulni, a fiatalok elmennek a kolozsvári vagy marosvásárhelyi egyetemre, ahol már románul kell mindent megtanulniuk, mert nincs magyar egyetem. Nyelvi szempontból még ennél is nagyobb gond, hogy már régóta nem léteznek magyar szakiskolák. A kézművesek, kisiparosok gazdag magyar nyelvezete lassan eltűnik, egyszerűen kihal, mert már nincs szükség rá. Így a szakmák nem táplálják többé a köznyelvet. Ehelyett elferdített román szavak csúsznak be az erdélyi magyarok nyelvhasználatába. Egy-egy fiatal lány elmegy Bukarestbe cselédnek, hogy pénzt keressen. Amikor egy-két év után hazajön, olyan törve beszél magyarul, hogy a család nem is tudja hová legyen fájdalmában. De az is megeshet, hogy sohasem tér haza.

Nyelvünk öngyilkossága a határokon belül

Eddig nyelvünk bizonyos haláláról volt szó a határainkon kívül szórványban élő magyar közösségekben. Az elmúlás veszélye fenyegeti nyelvünket az országon belül is. Ez elsősorban nyelvöngyilkosság, de nyelvgyilkosság is.

A fentebb bemutatott Piac utcai feliratokban tettenérhető a nyelvhalál ténye és a nyelvgyilkosságé is. Egyértelmű a világgymarmatosító nemzetközi töke hatalma és nyelvhasználata. Ez elnyomja és kiszorítja a gazdaságilag alárendelt magyar nyelvet. Jelenleg nem csak az utcai feliratokban, hanem az élet minden terén a magyar szó fokozatosan eltűnik, úgy hogy valami latin-angol-amerikai kifejezés lép a helyébe és a magyarból csak eltorzult nyelvi elemek maradnak. E nyelvpusztulásnak a legkönnyebben megfigyelhető oldala a betülekedő szavak tömeges átvétele. Kevésbé látványos az, ami eltűnik, a kiszorított magyar szókincs, mondatszerkezet, gondolat- és érzésvilág.

Habár a kölcsönvett szavak és beszédfordulatok látszólag elszigeteltek és egyesek szerint ártalmatlanok valójában hatásuk sokkal károsabb és messzebb menő, mint azt első pillantásra észleljük. Az idegen szavak nemcsak a szókincsre hatnak. Szakadatlan beáramlásuk sokkal alátomosabb módon befolyásolja a befogadó magyar nyelvet. Megváltozik például az egyes és többes szám használata, a mondatszerkezet, a szórend, a kiejtés és a hangsúly. Végül megváltozik a gondolkodásmód. Nyelvünk elveszíti önazonosságát. Ez tulajdonképpen a kölcsönzés legmesszebbmenő változata. Úgy tűnik, mintha a nyelv öngyilkosságot követne el.

Ezeréves többnyelvűség

Miközben e tanulmányhoz gyűjtöttem anyagot, lassan kialakult egy új gondolat. Rájöttem, hogy jelenleg hazánkban a "magyar nyelv" elnevezés nem egy, hanem három különböző nyelvnek felel meg, és ezek közül csak egy valóban magyar. Ez kapcsolódik ahhoz a megfigyeléshez, hogy az igazi magyar nyelv háttérbe szorítása nem az utóbbi tíz, ötven vagy százötven évben kezdődött, hanem már ezer éve folyamatban van.

Először létezik a latin-magyar, másodszor a zagyva-nyelv vagy *pidgin Hungarian* és harmadszor a magyar nyelv. Azért említem harmadikként, mert ez utóbbi a legkevésbé elterjedt. E tiszta magyar nyelv máris kihalófélben van. Néhányan közülünk ezt a nyelvet igyekezünk művelni, megmenteni és fejleszteni magunknak és az utóknak. Ezért a tiszta magyar nyelvért szerkesztettem meg a *Magyarító Könyvecskét*. Ismertetője megtalálható e füzet végén.

Szerintem sok félreértést és felesleges nyelvi vitát elkerülhetnénk, ha megegyeznénk abban, hogy nem ugyanazon a nyelven beszélünk, hanem tudva vagy tudattalanul három nyelv verseng egymással ebben az országban.

Latin-magyar

Először is essék néhány szó a latin-magyarról és a latin nyelv szerepéről hazánkban. Mivel manapság senki sem beszéli, azt mondják, hogy a latin "halott" nyelv. De valójában nem halt meg, csak megváltoztatta külsejét és nevét. Hiszen az új latin nyelvek, mint a francia, olasz, spanyol, és mások a latin egyenes leszármazottai. Ha nem

jön a Reformáció, akkor talán még eredeti alakjában is megmaradt volna a latin, még pedig Magyarországon! Szabó Dezső szerint "mi voltunk századokon át Európa leglatinabb népe." A latin még egyfajta védelmet is nyújtott a kitartó és erőszakos németesítés ellen.

Köztudott tény, hogy akibe, amibe beleszeretünk, az többet árthat nekünk, mint a legádázabb ellenségünk. Ezer évvel ezelőtt tűzzel-vassal ránk zúdították a latint, belénk fojtották öskeresztyén hitünket és tudásunkat és mi beleszerettünk a latinba. Nem világos, pontosan, mikor lobbant fel, de még ma is óriási ez a szerelem.

A latin-magyar hívei épp úgy szeretik és védik ezt a kevert nyelvet, mint a tiszta magyar nyelv hívei az utóbbit. Bizonyítékul íme egy valós történetet. Nemrégiben kaptam egy kedves kézzel írott levelet. Nagytekingtélyű tudós és természetkutató küldte. Megtetszett neki a *Magyarító Könyvecske*, megrendelt tíz példányt, és bevezette hallgatói körébe, mint kötelező segédtankönyvet. Őszintén elismerő szavaihoz a következőt fűzte: "*Öntől eltérően magam elnézőbb lennék ... a latin ... szavakkal-kifejezésekkel szemben. Valahogy abból kiindulva, hogy ami kissé 'deákos', az a magyarnál is magyarabb. Ezek a kifejezések és fordulatok már a vérünkbe ivódtak, történelmi ízük van, még egyfajta nemzeti öntudatosságot is kifejeznek furcsa módon.*" (JS, 1999. augusztus 22)

Ismétlem: "*ami kissé 'deákos', az a magyarnál is magyarabb ...*" E mondat írója a tudomány embere, műveltsége és szellemi képessége az átlagon felüli. Kartársai és hallgatói körében úgy ismerik, mint a magyar nyelv szerelmest és lelkes védőjét. Dehát akkor milyen magyar nyelvet szeret, milyen nyelvért harcol? Nyilvánvalóan nem ugyanazért a magyar nyelvért, amelyért Károlyi Gáspár, Bugát Pál, Földi János, Czuczor Gergely, Kazinczy Ferenc, Kosztolányi Dezső és még sokan mások.

Itt egy másik példa. Egy színész barátnőmnek említettem, mennyire utálok azt a jövevényszót, hogy *kommunikál*. Mire ő elszomorodott és elmondta, hogy neki viszont nagyonis a szívéhez nőtt a *kommunikál* szó. Első szerelmére emlékezteti, akivel hosszú sétáikon sokszor megvitták a szó mélyebb értelmét és azt, hogy ők hogyan *kommunikálnak* egymással. Ez az ember nagyon szereti anyanyelvét, de az soha sem volt tiszta magyar.

Hivatalos nyelvészeink zöme is a latin-magyart szereti és úgy is beszél. Egy anyanyelvművelő összejegyzetel műsorában azt olvasom, hogy a magyar nyelv *erőzies-tendenciáit* akarják megvitatni. Nyelvészeink ma is előszeretettel mondják, hogy *grammatika* és *teatrum*. Ha valaki igyekszik a tiszta magyar nyelvet használni, sőt másokkal összefogva azt védeni és fejleszteni, akkor gúnyolódhatnak vagy más módon támadnak. Nekik szabad a latin-magyart használni ebben az országban, de nekünk nem illik tisztán magyarul beszélnünk. Ezért a *liberalizmus* magyar fordítása *álszabadelvűség*, vagyis nekem szabad és neked is szabad tenned, amit én akarok, jogod van az én elveimet követni. Tehát nem *liberalizmus*, hanem *álszabadelvűség*. Ez a helyes tiszta magyar fordítás. Álszabadelvű nyelvészek ... Nem mindegyik, de elég sokan közülük álszabadelvűek.

Hogy a latin-magyar nem újkeletű, hanem valószínűleg ezer éve létezik, arra sok bizonyíték kínálkozik. Vegyük nagy nemzeti költőnk nyelvezetét. Amint tudjuk, Arany János először el sem akarta olvasni *Az ember tragédiája* kéziratát, mert nyelvezetét első pillantásra annyira magyartalannak érezte. Később mégis nekilátott a szöveg nyelvi rendezésének, magyarításának, és levelezett a szerzővel. Leveleiben főként javításait igazolja, és helyes magyarságra oktatja Madáchoth. Ezt csak azért említem, mert e levelekben Arany János tollából tömegesen röppennek fel a latin-magyar kifejezések: *koncepció*, *kompe-*

sició, technika, égisz, ökonómia, zsurnalisztika, komikai, majesztétikus, epitheton, syntactice, grammaticae, frivol, optikai, korrektúra, bornírt, comma, emfatikus, interjectio, komplement, anakronizmus, catalecticus, metrum, syllaba, praecisió, antropologizál, particípium, pleonazmus, inverzió, praedicatum, subjectum, őrtoográfia és így tovább. Tehát Arany János nemcsak a tiszta magyar nyelv egyik legnagyobb művelője volt, de folyékonyan írt latin-magyarul is.

Azt nem kell bizonyítanom, hogy nálunk manapság úgyszólván minden tudomány nyelve latin-magyar és nem magyar. Megtapasztalhatjuk ezt a debreceni és minden más hazai egyetemen. Latin-magyart használnak a kutató-intézetekben, tudós társaságokban és általában a felsőfokon iskolázott, művelt emberek körében. E nyelvnek megvan a saját vonzóereje, de megmaradásunk szempontjából használata több okból is rendkívül veszélyes.

Minden nyelv folyamatosan változik, nem lehet leállítani. A művelt latin-magyar jelenleg mindinkább a latin felé változik át, vagyis távolodik a magyartól. Ez természetesen az angol-amerikai szókincs nyomására történik elsősorban a tömegtájékoztatás és az oktatás útján. Ellentétben a tiszta magyar nyelvvel, e nyelv képtelen a beáramló új kifejezések tömegét kivédeni, mert azok könnyen beleilleszkednek bomladozó, már csak félig magyar rendszerébe. A latin-magyar ma már alázatosan hajbókolva befogad minden szedett-vedett kifejezést csak azért, mert nyugatról jön, főleg ha a latinra emlékeztet: agrarium, akció, etnikum, fantasztikus, finanszíroz, fórum, globalizáció, kommunikáció, koncepció, konstrukció, multi-kulturális, probléma, régió, szektor, szolárium, szponzorál. De könnyen beenged más idegen szót is. Így a latin-magyarban hivatalosan létezik *hardver*, *szoftver*, természetesen gondosan honosított helyesírással.

A másik ok, amiért a latin-magyart igen károsnak tartom az, hogy szinte példát mutat a kevésbé iskolázott embereknek, hogy ők is keverjék a nyelvet. Ha az egyetemi tanárok, a társadalom vezetői, a gazdag vagy híres személyek, az újságok, a rádió és a tévé mind idegen szavakat használnak, akkor nekem miért ne lenne szabad – kérdezi a kisember. Tehát a művelt latin-magyar, bár közvetve, de mégis jórészen felelős a zagyvanyelv mind erőteljesebb burjánzásáért.

Zagyvanyelv

Fentebb már láttunk néhány példát a zagyvanyelvből, a Piac utcai üzletfeliratokat. Most nézzünk meg egyet közelebbről: ~~Európa-shop aktuális akciói...~~ Egy földrész neve magyarul kiejtve, egy angol és két magyarra torzított latin-angol szó. Ez tökéletes *pidgin Hungarian* vagy *Hunglish*, vagyis zagyvanyelv. Debrecen legelőkelőbb szállodájának fogadótermében vagyunk és ezen főnnakad az Angliából érkezett vagy más nyugateurópai látogató szeme. Annyit ért meg belőle, hogy egy boltról — *shop* — van szó, de azt úgyis látja. Azt is megérti, hogy "Európa", de azt már nem, hogy mi köze e névnek a bolthoz vagy, hogy miért tettek az o-betűre egy éles francia ékezetet. A másik két szót ugyan felismeri, de számára mindkettő érthetetlen, mert angolban mást jelentenek, mint magyarban. "*Actual*" annyit mint "tényleges" és egyáltalán nem "mostani, jelenlegi, mai". "*Action*"-nak sincs köze a "leszállított árak"-hoz vagy "kedvezményes árukinálat"-hoz. Egyszerűen csak azt jelenti, hogy "cselekvés", "tett".

Aki jól tud angolul, annak e zagyvanyelv határozottan visszataszító, bosszantó, esetleg még sértő is. Saját angol nyelvrézkemet kétségtelenül bántják az ilyen szövegek.

A zagyvanyelv csak műveletlenségről tanúskodik és alkalmatlan arra, hogy egyenrangú félként mutassuk meg magunkat az Egyesült Európai Államoknak. Azonkívül még az angol nyelvtanulást is megnehezíti, mert az angolból bevett szavak nemcsak helyesírásban és kiejtésben torzulnak el, hanem az idő folyamán teljesen eltérő jelentések is ragadnak rájuk. Aki ma angolul tanul, annak át kell képeznie magát a szavak és kifejezések értelmét illetően. Az átképzés, a hibás tanulás kijavítása pedig tudvalevően nyugösebb, mint első menetben helyesen megtanulni valamit.

Magyar nyelv, a hősök és vértanúk nyelve

Végül beszéljünk a tiszta magyar nyelvről, a hősök és vértanúk nyelvéről. Ha újra életre keltjük, ez a nyelv képes ellenállni a manapság minden nyelvet bomlasztó keveredéseknek. Erről tanúskodnak egy angol nyelvész százhetven évvel ezelőtt írt szavai: *"A magyar nyelv távoli és magányos. ... Lényegében saját öntőformájából került ki, kialakulása és felépítése bízvást oly korszakra tehető, amikor a mai európai nyelvek többsége vagy nem is létezett, vagy nem hatott a magyarlakta térségre ... a magyar nyelv egyetlen darabból álló terméskő, amelyen az idők viharai karcolást nem ejtettek. Nem az idők változásától függő naptár. ... nem kölcsönöz, nem ad és nem vesz senkitől. E nyelv a nemzeti önállóság, a szellemi függetlenség legrégibb és legfényesebb emléke."* (John Bowering, 1830).

Itt azonban meg kell állnunk, mert mai hivatalos nyelvészetünk szerint egyszerűen nem létezik tiszta magyar nyelv. A finnugor elmélet híveinek egy része úgy érvel, hogy a magyar nyelv szókincsének kevesebb, mint 10%-a finnugor, tehát több mint 90%-a nem magyar. Nem

mindnyájan értjük e tudományos okfejtést. Felvilágosodásunk érdekében érdemes elolvasni többek között Marác László (1998, 1999) írásait a finn-ugor elméletről.

Egyik nyelv tudósunk ezt írja: *"A kérdés valójában nem az, hogy lehet-e tisztán beszélni magyarul, hanem az, hogy lehet-e tisztán beszélni bármely természetes emberi nyelven."* (Kontra, 1999, 17). Minden épeszű ember tudja, hogy semmi sem tökéletes ezen a földön, és így, ha valamire azt mondom, hogy "tisztá", ez nem azt jelenti, hogy lényegén kívül semmi más nincs benne. Hiszen még a 24 karátos arany is tartalmaz valamennyi idegen anyagot. Mégis azt mondjuk rá, hogy "tisztá", mert arany a lényege.

De ne bántsuk azokat, akik másképpen látják a világot és nyelvünk sorsát. Inkább járjuk körül ezt a jellegzetesen ősmagyar fogalmat, hogy "tisztá". Távolról sem csak azt jelenti, hogy idegen anyagtól, mocsoktól, piszoktól mentes vagyis, hogy szennyezetlen, mint a "tisztá ruha", "tisztá tányér" kifejezésekben. A következő gondolatársításokat találtam O. Nagy Gábor *"Szólások és közmondások"* gyűjteményében és Ballagi Mór szótárában:

lényeget tartalmazó (tisztá súly, tisztá. jövedelem, tisztá nyereség)

átlátszó (tisztá, mint az üveg, a pohár),

ragyogó (tisztá mint a napfény, a tükör, a kristály),

felhőtlen, derült, kék (tisztá ég, tisztá idő)

nem rekedt (tisztá torok, tisztá hang)

világos gondolkodásra, könnyű felfogásra utal (tisztá ész, tisztá meglátás)

valóságos (tisztá igazság)

eredeti, hamisítatlan, változtatás, törlés nélküli (tisztá írás)

érintetlen, még íratlan (tisztá papír)

ártatlan, romlatlan (tisztá mint a harmat, a hó, a szűz leány képe)

erkölcsös, becsületes, természetes (tisza mint a forrás, a csillag, tiszta tekintetű, tiszta kezű)

értékes (tisza mint az arany)

szentséges (tisza mint a szemén szedett búza, a bor, a nap, a csillag, az ég)

Nyilvánvalóan a "tisza"-ságnak köze van ahhoz, amit **"tisztel"**-ünk és a **"tisztesség"**-hez is. Ide kívánczik a következő példa. 1956 november első napjaiban sokan álltak körül az írószövetség kapuját Budapesten. Egy nagy nyitott ládához igyekeztek hozzáférni, amibe mindenki pénzt dobott az árváknak és a gyászolóknak. Afölött ez a felirat állt:

*"Forradalmunk **tisztasága**
lehetővé tette, hogy így gyűjtsünk."*

Röviden: a "tisza" jelző megérint mindent, ami érték a magyar szellemiségben. Aki azt állítja, hogy nem létezik tiszta magyar nyelv vagy nem lehetséges, az akarva-akaratlanul ősi lényegünktől foszt meg minket. Elveszi tőlünk utolsó és legfőbb kincsünket, azt ami nekünk szent és sérthetetlen.

Lényegében a tiszta magyar beszéd azt jelenti, hogy egyenes, világos, nem zagyva. Valamikor minden magyar ezt a tiszta és tisztességes nyelvet beszélte. A nyugati kereszténység és vele a latin nyelv erőszakos bevezetésével folyamatosan visszaszorult a hatalom központjaiból, az államirányításból, a hivatalos tudományból, a tökegazdaságból. Csak Mátyás, az igazságos volt képes hanyatlását egy időre megállítani. Bár a társadalom vezetői megtanulták a latint és más idegen nyelveket, Mátyás Király fényes udvarában mindenki ugyanezen a magyar nyelven beszélt a külföldiek nagy csodálkozására. Így ír erről Marzio Galeotto: *"A magyarok, akár nemesek, akár parasztok, csaknem egyformán használják nyelvüket, minden különbség nélkül beszélnek, ugyanaz a kiejtés, ugyanazok a szavak, hasonló a hangsúly, akárhol is vannak."*

Ennek az ékes magyar nyelvnek, értékeink hordozójának köszönhetjük, hogy ezredéveken át megmaradtunk, mint nemzeti közösség. Ebből a nyelvből merítették nyelv-újítóink és legnagyobb íróink. Ezt a nyelvet ma már csak eldugott falvakban beszélik az emberek főleg a délkeleten, a trianoni határokon túl. Ez az a nyelv, amit a magyargyűlölők megvetően "parasztnyelv"-nek neveznek.

Igen, az ősi hitet és tudást megőrző, áldozatkész magyar parasztság nyelve volt. Ők ma már majdnem teljesen kipusztultak. De nem csak ők beszélték a tiszta magyar nyelvet, hanem sokan az igaz szívű értelmiségiek körében is. Nyelvünk szerelmesei ugyanazok az emberek, akik készek voltak életüket és vérüket adni a közösségért. Isten, haza és az anyanyelv valamikor szorosan összetartoztak.

Kosztolányi Dezső egyik írásában beszámol Giuseppe Mezzofanti (1774-1849) vatikáni bíboros véleményéről, aki kora legtekintélyesebb nyelvésze és a magyar nyelv nagy csodálója volt. Többek között azt mondta, hogy *"A magyarok, úgy látszik, még maguk sem tudják, micsoda kincs lakozik a nyelvükben."* Kosztolányi így fejezi be gondolatait: *"Jólesik ezt emlékezetünkbe idézni ma, mikor minden áldott nap puskatussal és bottal, sóval, kötéllel szelídítik azokat, kik magyarul beszélnek. Tudják meg mindannyian, hogy királyi kincset hordoznak magukban. - Könnyes örömmel továbbítom ezt a híradást, én, ki a vértanúk nyelvén írok."* Mindez 1919 februárjában jelent meg a Pesti Naplóban, címe: *A vértanúk nyelvéről.*

Akik a tiszta magyar nyelvért küzdöttek történelmünk folyamán, azok rendszerint ki voltak téve mind ellenségeink üldöztetésének, mind a latinosító honfitársak roszszallásának. Sokan kerültek a Habsburgok börtöneibe. Nyelvünk szerelmesei gyakran vérükkel áldoztak, de néha másképpen.

1825-ben Széchenyi István felajánlotta egy évi jövedelmét egy magyar tudós társaság felállítására: *"Hogy így*

... a' tudományok és mester művek szélesebb ki terjedése által tökéletesített, és terjessze, a' szeretett anyai szép nyelvet is." (Széchenyi István, 1826). Kazinczy Ferenc (1759-1831) egész vagyonát fordította a magyar nyelv és irodalom támogatására. Vállalkozásai lassanként tönkretették és halála után családja nagy szegénységben élt.

Sokan és sokat adtak nyelvünk fennmaradásáért. Még nincsen tíz éve sem, hogy nem messze innen, Marosvásárhelyen, emberek haltak meg egyetlen egy magyar szó védelmében és egyik nagy nyelvalkotónk, a szórványban született Sütő András, majdnem teljesen elvesztette szemevilágát.

Most csak egy nevet szeretnék kiemelni a magyar nyelv hősei sorából, Czuczor Gergelyt (1800-1866), aki Fogarasi Jánossal együtt szerkesztette a magyar nyelv szótárát. A kufsteini börtönben írta azt a hat kötetet, ami a mai napig is a tiszta magyar nyelv legteljesebb kincses-tára. Most elkezdődött az évtizedek óta esedékes újra kiadása, hála a miskolci Nagy Lajos Király Magánegyetemnek.

Czuczor Gergely benedekrendi tanár volt és igen népszerű költő. Verseit az 1840-es években országszerte énekelte az elnyomott magyar nép, részben már ismert, részben újonnan szerzett dallamokra. Sok verse a hősi múltról, vitéz emberekről szól. Önvédelemre buzdította a magyarokat a Habsburg önkényuralom ellen. Híres forradalmi szózata, a *Riadó* Kossuth Hírlapjában jelent meg 1848. december 21-én. Első sora:

Sikolt a harci síp: riadj magyar, riadj!

Azután minden versszakasz így végződik:

Él még a magyarok nagy istene,

Jaj annak, ki feltámad ellene.

Az isten is segít, ki bír velünk?

Szabad népek valánk, s azok legyünk.

Nem lehetett nagy meglepetés, hogy néhány héttel később a Pestet megszálló császári csapatok elfogták Czuczor Gergelyt. Windischgrätz herceg halálra ítélte, de végül egyházi közbenjárásnak engedve, kegyesen csak hat esztendei várfogságot szabott ki rá. Haynau vasraverve hurcoltatta Czuczort Kufsteinba. Ott bilincsbe vert kézzel dolgozott a tiszta magyar nyelv nagyszótárán.

MÁSODIK RÉSZ

GYAKORLAT

Mielőtt az olvasó belemélyedne a második rész olvasásába, érdemes lenne a következő kis gyakorlatot elvégeznie olyan gyorsan, amennyire csak tudja. Az alábbi három mondatot kellene lefordítani írásban tisztességes magyarra és angolra is, ha tud angolul. Természetesen másokkal is dolgozhat. Jó munkát!

1. Magyar: .....

1. Latin-magyar:

Emancipált és autonóm kultúrát preferálunk

1. English: .....

2. Magyar: .....

2. Latin-magyar: **A precedenseket tekintve a maximumot abszolúte kihoztuk**

2. English: .....

3. Magyar : .....

3. Zagyvanyelv: **A rádió kampány után kijött a szingel, amin három trekk van**

3. English: .....

Tennivalók

Mit tehetünk a tiszta magyar nyelv megmentése és fennmaradása érdekében? Három fő lépést szeretnék javasolni. Először és mindenek előtt szabaduljunk meg nyelvi babonáinktól. Továbbá a lehető legtökéletesebben meg kell tanulnunk két nyelvet: a magyart és az angolt. Végül a magyar nyelv művelését magunkkal és nem másokkal kell kezdenünk.

Szabaduljunk meg nyelvi babonáinktól és legyünk büszkék nyelvünkre!

A latin-magyar halad a saját feltartóztathatatlan latinosodó útján, nyomában a zagyva nyelvvel. Ha meg akarjuk menteni a magyar nyelvet, akkor csak a tiszta magyar nyelvet lehetséges és érdemes megmentenünk. Ehhez pedig hinnünk kell ebben a nyelvben és saját magunkban. Meg kell szabadulnunk nyelvi babonáinktól.

Íme a leggyakoribb nyelvünkhöz kapcsolódó babonák:

Első tévhit: Felzárkózunk Európához.

A zagyvanyelv csak eltávolít minket a művelt világtól. Lásd fentebb: "EURÓPA SHOP AKTUÁLIS AKCIÓI"

Második tévhit: Erre nincs magyar szó!

Mindenre van, ha akarjuk!

Sandwich, Lord → *szendvics* → bélelt kenyér, rátétes kenyér, rakott kenyér, emeletes kenyér, töltött zsemlye;

blue jeans → *farmernadrág* → tanya-gatya;

E-mail → villámlevél;

meritocracy → *meritokrácia* → érdemuralom;

lásd a *Magyarító Könyvecskét*!

Harmadik tévhit: A magyar túl hosszú!

Éppen ellenkezőleg, de ha rosszul használjuk, akkor bizony elveszíti tömörségét!

transzport → szállítványozás → szállítás, fuvar;

finanszírozásra került → befektettünk, kifizettük;

"A nemzetközi kocsikat megnyitjuk a belföldi forgalom ~~vonatkozásában~~" (1999. 10. 13, 9.45, a Kossuth Rádióban). Miért nem egyszerűen "forgalomnak"?

context → szövegkörnyezet → szöveg;

Sokszor csak képzeljük, hogy hosszú: *shop* → bolt; *fete* → fénykép

Negyedik tévhit: Az angol a tudomány nyelve!

Lásd Freud fogalmainak angol félrefordítását és sok más fogyatékoságot ...

Ötödik tévhit: A magyar a költészet, nem a tudomány nyelve!

Nagy tévedés! Tömörsége, gazdag szóincse, képi jellege, a pontosan megfigyelt valóságból kiinduló gondolkodásmódja minden tudomány művelésére kiváltképpen alkalmassá teszi nyelvünket.

Hatodik tévhit: A nyelv csak eszköz!

Óriási tévedés! Önazonosságunk, közösségtudatunk alapja a magyar nyelv térben és időben. Gondolkodásunk, érzéseink, értékeink hordozója, lelki és szellemi hazánk, otthonunk, mindannyiunk otthona, akik magyarul igyekszünk beszélni.

Hetedik tévhit: Nyelvünk 90-94%-a nem magyar ...

E tétel a XIX. században ellenünk megszervezett és létünkre törő hadjárat egyik utolsó fegyvere ...

Tanuljunk meg jól magyarul és jól angolul!

Hosszú századokon át, egészen a második világháború végéig nem létezett világnyelv. A francia a külképviseletek nyelve volt, a német a tudományé, az angol a sportoké, a nemzetközi hajózásé és kereskedelemé, az olasz a zenéé. Sokan az eszperantó segítségével akartak véget vetni a nyelvi világuralomért vívott csatározásoknak. A borúlátók attól tartottak, hogy az orosz, esetleg a kínai emelkedik majd világnyelvi rangra. Ahogy befejeződött a háború, úgyszólván egyik napról a másikra megjelent az angol, mint világnyelv és megszűnt a vita. Visszatekintve méltán mondhatjuk, hogy ez volt a második világháború egyetlen jótéteménye: adott egy közös nyelvet a világnak.

A magyar nyelv fennmaradása szempontjából az angol mint világnyelv jelenthet végveszélyt vagy egy új lehetőséget. Teljesen tőlünk függ, hogy továbbra is a végveszély felé haladunk vagy irányt váltunk. Szerintem jövőnk a magas szintű, művelt kétnyelvűségben rejlik. Az angolt nagyon jól meg kell tanulnunk és nem csak valami elsilányult változatát. Először azért kell tudnunk igen szépen angolul

– majdnem anyanyelvi szinten –, mert akkor képesek leszünk ellenállni a most ránk zúduló elferdített nemzetközi vándorszavak áradatának. Ha mindkét nyelvet jól ismerjük, akkor mint két rendszert, mint különböző hagyományokban gyökerező gondolkodásmódot, élmény- és érzésvilágot el tudjuk őket egymástól választani és képesek leszünk minden bomlasztó keveredésnek gátat vetni. Ehhez a művelt angol nyelv kell. Nem elég a *basic English*, sem a *pidgin English* vagy a *pidgin Hungarian*.

Azonkívül ha mint nemzeti közösség kifogástalanul beszélünk angolul, de úgy hogy megőrizzük saját magunkat, nyelvünket és nemzeti öntudatunkat, akkor és csak akkor leszünk képesek megvédeni érdekeinket és elnyerni a többiek elismerését, tiszteletét az Egyesült Európai Államokban és a világ színterén.

Kezdjük a nyelvművelést saját magunkkal!

Amikor az ember elhatározza, hogy rögvest lemond minden jövevényszóról és mostantól kezdve tisztán magyarul beszél, akkor úgy hiszi, hogy ennyi elég. Elhatározta és kész. Akarom és így lesz. Csak a tapasztalat mutatja meg, hogy az elhatározás magában nem elég. A latin jövevényszavak ma már erősebben kapaszkodnak agyunkba, mint a tiszta magyar megfelelők. Ezeknek egy részét még ismerjük, de már lassan eltávolodnak tudatunktól, mert alig használjuk őket.

Íme egy személyes élményem. Hat évvel ezelőtt Marosvásárhelyen tartottam először életemben előadást magyarul. Lélekgyógyászatról beszéltem alig harminc szakembernek. Nekem igen fontos volt, hogy szépen beszéljek, mert meg akartam mutatni nekik, hogy van, igenis van tiszta magyar szaknyelvünk. Egészen jól haladt az előa-

dás, amikor egy esetleírás közepén megakadtam. A *luxus* szó forgott az agyamban és nem tudtam magyarra fordítani. Mit tegyek? Kimondjam, hogy "*luxus*"? Nem, csak azért sem mondom ki! Ehelyett megkértem a jelenlévőket, hogy segítsenek. Szinte egyszerre válaszolt mindenki:

"Fényűzés!"

Átsuhant a teremben valami boldog, meleg érzés, annak tudata, hogy együtt keltjük új életre szépséges nyelvünket.

Most ősszel a Szarvasnyomon sorozat résztvevői úgyszólván kivétel nélkül elhatározták, hogy ezentúl csak tisztán magyarul adnak elő. A gyakorlat viszont azt mutatja, néha észreveszik, hogy latin-magyar szó van az ajkukon és néha nem. Ez mindnyájunkkal megtörténik.

Ez év szeptember 21 és október 21 között öt előadást hallgattam meg a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem K/2-es és K-3-as termében. A következő latin-magyar szavak hangzottak el:

abszeissza, abszolút, aktualizálódás, antropológia, autentikus, axis, dekanátus, direkt, esszencia, etikett, fantasztikus, fotó, fotózik, harmónikus, ideológia, kalibrál, katedrális, kompüter, konzekvens, korrodálódik, kreál, kriptá, kritikus, kulturált, kultusz, legenda, liberalizmus, lokálpatrióta, mandzsetta, masszív, mauzóleum, miniatűr, mitológia, mítosz, modern, mikrokozmosz, minimum, modellez, monográfia, monoton, oxidáció, periferikus, pláne, pólus, praktikus, precesszió, probléma, produkál, program, professzor, pulzál, reinkarnáció, satíroz, sokk, stáció, szarkofág, teológia, territorium, terror, típusú, variáció, vehemencia.

Tehát ismétléseket nem számítva 62 jövevényszót jegyeztem fel. A mai nyelvi viszonyokhoz képest ez nagyon ke-

vés öt hosszú előadás folyamán, vagyis közel tizenhárom óra alatt. Nem is azért említem, mert sok, hanem azért, mert sokat tanulhatunk belőle. Három csoportba osztottam e szavakat, mert megfigyelésem szerint háromféle akadály volt annak, hogy a beszélő megtalálja a tiszta magyar szót. Ne felejtjük el, hogy mindegyik előadó teljesen tisztán, magyarul akart beszélni!

Első akadály:

Sokszor a beszélő észre sem veszi, hogy latin-magyar szót használ ...

~~abszolút, direkt, fantasztikus, fotó, fotózik, harmónikus, kreál, kritikus, kulturált, modern, minimum, pláne, praktikus, probléma, produkál, program, professzor, teológia, terror, típusú, variáció~~

Második akadály:

Tudja, hogy most valami latin-magyar szó forog a fejében, keresi a magyar kifejezést, de mindhiába ...

~~aktualizálódás, antropológia, autentikus, axis, etikett, ideológia, kalibrál, kompüter, konzekvens, korrodálódik, legenda, mandzsetta, masszív, modellez, monográfia, monoton, periferikus, pólus, pulzál, satíroz, sokk, territorium, vehemencia~~

Harmadik akadály:

Tudatosan, készakarva használja a latin-magyart, mert úgy véli, "ezt így kell mondani", "erre nincs megfelelő magyar szó ..."

~~abszeissza, dekanátus, esszencia, katedrális, kriptá, kultusz, liberalizmus, lokálpatrióta, mikrokozmosz, miniatűr, mitológia, mítosz, mauzóleum, oxidáció, precesszió, reinkarnáció, stáció, szarkofág~~

Az én esetem a **luxus** szóval a második csoportba tartozott: felismertem, hogy latin-magyar, de akkor, ott, abban a helyzetben csak mások segítségével találtam meg a magyar szót.

Legnehezebb legyőzni a harmadik akadályt, mert ehhez meg kell változtatnunk magatartásunkat, sokszor olyan meggyőződést, amit már nem ötven, százötven, hanem ezer év óta belénk sulykoltak. Soha ne fogadjuk el azon tételt, hogy "ezt nem lehet magyarul mondani". Ez egyike a már említett tévhiteknek.

Néhány gyakorlati tanács

Miután elhatároztuk, hogy nem beszélünk többé latin-magyarul, sok mindent tehetünk ennek érdekében. Ezeket a gyakorlati teendőket négy pontban foglalnám össze.

Első:

Könnyebb mások segítségével, másokkal együtt javítani nyelvezetünket, mint egyedül. Mindig akad valaki a családban vagy baráti körben, aki szintén szereti a magyar nyelvet és szívesen együttműködik. Megkérhetjük az illetőt, hogy nyelvi szempontból is kövesse beszédünket és figyelmeztessen, amikor latin-magyar szót használunk vagy más hibát követünk el. Még jobb, ha feljegyzi számunkra leggyakoribb hibáinkat, hogy először azokat küszöböljük ki. E munka az elején fáradságosnak tűnik, de azután mind könnyebbé és élvezetesebbé válik.

Rendszeresíteni is lehet a másokkal való együttműködést. Például a *Magyarító Könyvecske* hátterében egy kis nyelvművelő csoport működik. Közel három éve kéthetente találkozunk másfél órára. Ennél több nem is kell, ha az ülést jól előkészítjük. Ülésről ülésre a létszám 3 és 8

között hullámzik. Néha valaki elmarad és más lép helyébe. A csoport mint egész, folyamatosan dolgozik.

Egy másik kiscsoport a magyar lélektani szaknyelvet tisztítja és fejleszti. E csoport csak havonta egyszer találkozik és egészen másképpen működik. Tevékenysége javát az üléseken kívül ki-ki egyedül végzi. Amikor összejevünk, beszámolunk elvégzett munkánkról és tervezzük a továbbiakat.

Második:

Mások nyelvezetét csak akkor javítsuk, ha valaki megkért arra. Még akkor is nagyon óvatosan úgy, hogy megvárjuk a kellő pillanatot, amikor legkevésbé zavarjuk meg az illető gondolatmenetét. Ez a szabály még egy nyelvművelő csoporton belül is érvényes. Nem szabad javítani, amikor valaki el van mélyedve gondolataiban. A kéréstlen vagy rossz időzített javítás nagyon bántó lehet. Ezzel nem nyerjük meg az illetőt, hanem kihívjuk haragját magunk és a szép nyelvhasználat ellen is.

Harmadik:

Ne is kíséreljük meg olyan személyeket megnyerni a tiszta magyar nyelv ügyének, akiknek az közömbös, vagy akik a latin-magyarba szerelmesek. Az ilyen embereket békében kell hagyni. Sokan vannak, akik lelkük mélyén nagyonis szeretik a tiszta magyar nyelvet, de még nem tudják, hogy mit tehetnének érdekében. Őket kell támogatnunk jó példával és közös munkával.

Negyedik:

Általában ne fektessünk túl sok időt, erőt abba, hogy mások rossz nyelvhasználatán bosszankodunk vagy azt szidjuk. Ehelyett ragadjunk meg minden alkalmat, saját nyelvhasználatunk javítására. Amikor magyartalan szövegeket olvasunk, vagy hibás nyelvezetű emberek beszédét hall-

gatjuk a rádióban, tévében vagy akárhol, ne mérgeledjünk. A felháborodás helyett igyekezzünk a fejünkben lefordítani a hibás mondatokat. Hogyan tudnám szebben, pontosabban, magyarán mondani ugyanezt?

Azután érdemes megnézni a *Magyarító Könyvecské-*ben, hogy benne van-e a megoldás és ha igen, vajon jó-e. Nagyon hálás lennék, ha minél többen elküldenék nekem javításait, kiegészítéseiket a harmadik kiadáshoz.

Zárószó

Meglehetősen természetellenes erőfeszítés az, amit ebben az írásban ajánlok. Lényegében azt javasoltam, hogy mindegyikünk állandóan figyeljen oda nyelvezetére, amikor beszél és ne összpontosítson csupán a mondanivalójára vagy a személyre, akinek mondja. Ha vissza akarjuk hozni a tiszta magyar nyelv használatát, akkor nincs más út, minthogy közösen vállaljuk ezt a nagy megterhelést. Mindaddig meg kell tennünk, amíg meg nem fordul a jelenleg uralkodó lélekbagyasztó és életünket bomlasztó nyelvi divat. Csak az út kezdete nehéz. Később mind könnyebb lesz, és a magyar nyelv sokszorosan megajándékoz minket azért, amit beléfectetünk.

Hiszem, hogy képesek vagyunk erre.

GYAKORLATOK AZ EGYIK LEHETSÉGES MEGOLDÁS

1. Magyar: Felszabadultabb és önállóbb irodalmi életet szeretnénk.
1. Latin-magyar: **Emancipált és autonóm kultúrát preferálunk** (1999. októberében mondta ezt a rádióban az Írószövetség elnöke)
1. English: We prefer an emancipated and autonomous culture.
2. Magyar: Az előzményekhez képest a lehető legtöbbet értük el.
2. Latin-magyar: **A precedenseket tekintve a maximumot abszolúte kihoztuk**
2. English: Considering what went on before, we achieved the maximum possible.
3. Magyar: A rádió hírverése után a szám három változata jelent meg egy lemezen.
3. Zagyvanyelv: **A rádió kampány után kijött a szingel, amin három trekk van**
3. English: After the radio campaign the single came out with three tracks

Remélem, hogy tanulságos volt ez a feladat. Engem mindig az döbönt meg az ilyen gyakorlatoknál, hogy a latin-magyarul fogalmazott mondatok, de még a zagyvanyelvűek is közelebb állnak az angolhoz, mint a magyarhoz. Ez azt jelenti, hogy a "kölcsonzés" mértéke a zagyvanyelvben, de a latin-magyarban is már messze meghaladja az 50%-ot.

Irodalom és források

*A szövegben idézett forrás.

- *Aitchison, Jean (1991). *Language change: progress or decay?* Second edition. Cambridge University Press.
- *Ballagi Mór (1998; első kiadás: 1873). *A magyar nyelv teljes szótára, melyben az egyes szók különböző értelmeinek körülírás általi szabatos meghatározásán kívül különös figyelem van fordítva azoknak szójárásos, közmondási, irodalmi stb. használatára, valamint a szaktudományi és iparbeli műszókra is.* I-II. Pest: Heckenast Gusztáv. 1998, Nap Kiadó Bt.
- *Bowring, John (1830). *Poetry of the Magyar*, Preface, vi.
- *Czuczor G. és Fogarasi János (1862-74). *A magyar nyelv szótára I-VI.* Pest: Emich Gusztáv.
- EMSzTT (1975-). *Erdélyi magyar szótörténeti tár I-IX ...* Bukarest: Kriterion.
- *Galeotto, Marzio. *De egregie, sapienter, locose dictis ac factis regis Mathiae.*
- *Herder, Johann Gottfried (1791). *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit.*
- Kodály Zoltán (1974). *Visszatekintés. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok, I-III,* Budapest: Zeneműkiadó.
- Kolozsvári Grandpierre Emil (1979). *Herder árnyékában.* Budapest: Magvető Kiadó.
- *Kontra Miklós (1999). *Közérdekű nyelvészet.* Budapest: Osiris.
- *Kosztolányi Dezső (1919). A vértanúk nyelvéről. *Pesti Napló*, február 23.
- *Marác László (1998). A finnugor elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból. *Főnix*, 6/7 szám, 75-91.
- *Marác László (1999). A magyar nyelv eredete és kutatásának módszertan-elméleti irányelvei. *Főnix*, 10. szám, 3-20.
- Molnos Angéla (1992). *Csodavárás. Egy élet versei három világ-részből magyarul és angolul.* - *Waiting on wonder: verses of a lifetime from three continents in English and Hungarian.* London: Circle Press.
- Molnos Angéla (1995). *A question of time: essentials of brief dynamic psychotherapy.* London: Karnac Books.

- Molnos Angéla (1997). *Az idő kérdése. A rövid lélekelemző kezelés lényege.* Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó. A fenti könyv magyar kiadása.
- Molnos Angéla (1997a). Hazatérés az anyanyelv bomladozó közegébe. *Szabadság*, Kolozsvári napilap, június 12.
- Molnos Angéla (1998). Nyelvvédelem a világhálón. *Perem*, az Észak-Magyarország, a Hajdú-Bihari Napló és a Kelet-Magyarország melléklete, január 17.
- Molnos Angéla (1998a). Szaknyelvében hal a nemzet. *Uo.*, április 11.
- Molnos Angéla (1998b). Az élet értelme, községtudatunk, nyelvünk és lelkünk egészsége. *"Érted Vagyok"*. Közösségi és családi folyóirat. IX, 5, 28-31.
- Molnos Angéla (1998c). Tegyük vissza méltó helyére a kiűzött lelket! *Magyar Tudomány*, 11, 1367-1369.
- Molnos Angéla (1998d). Milyen várat védünk? Előadás a Magyarok Világszövetsége 1998. október 24-én "Erős várunk az anyanyelv" címmel Debrecenben megrendezett tanácskozásán.
- Molnos Angéla (1998e). Ki felelős a magyar nyelvért? *Fejlesztő Pedagógia*. Pedagógiai szakfolyóirat, 4/5, 31-34.
- Molnos Angéla (1998). *A psychotherapist's harvest: notes on clinical practice and theoretical issues.* A világhálón: <http://fox.klte.hu/~keresofi/psychotherapy>.
- Molnos Angéla (1999). Város- és nyelvvédelem. *Debreceni Városvédő*, VI. évfolyam.
- Molnos Angéla (1999a). Képes lélektudomány nyelvünkben. *Főnix* (Debrecen), 10, 50-55.
- Molnos Angéla (1999b). *Magyarító Könyvecske.* Második kiadás. Debrecen: LSZM.
- *O. Nagy Gábor (1976). *Magyar szólások és közmondások.* Budapest: Gondolat. Első kiad.: 1966.
- Pintér Jenő (1928). *A magyar irodalom története.* Budapest: Franklin társulat.

KIÁLTVÁNY

(Részlet Dr. Molnos Angéla hozzászólásából a "Magyarok Világszövetsége Anyaországi Régiója" Debrecenben 1998. október 24-én, szombaton "Erős várunk az anyanyelv" címmel megrendezett tanácskozásán.)

Felelősségvállalás a magyar nyelvért.

Az egyetemes felelősségvállalás alapelvét kell bevinni a köztudatba. Minden polgár felelős a magyar nyelvért, minden szervezet és maga a kormány is. Szűnjön meg a másrahárítás gyakorlata.

Irányt és mintát mutató nyelvhasználat.

Ahogy a kormány tagjai, a képviselők, valamint minden magas tisztséget viselő ember beszél és fogalmaz az Országházban és akárhol az országban, annak óriási hatása van és lesz a köznyelvre, mert az emberek csüngnek szavaikon a határokon innen és túl. Az 1998-ban megválasztott kormány már érzi ennek fontosságát, de a mintamutatás elve mindenkire vonatkozik, akinek bármilyen vezető szerepe van és másokra hat.

Legyen magyar tömegtájékoztatás

Minden újságíró, tévé- és rádióműsor szerkesztőt, szövegíró, bementőt sürgősen rá kell venni a szép magyar nyelv szabatos használatára. Ha ez egyelőre keresztülvihetetlen, akkor legyen legalább egy országos napilap, egy tévécsatorna, és egy rádióadó, amely a magyar nyelv ügyét megalkuvás nélkül támogatja alapszabályaiban és mindennapi gyakorlatában.

Önkormányzatok és a kormány

Nagyon sokat tehetnek az önkormányzatok és a kormány, ha vállalják a felelősséget, és saját működésükben bevezetik az irányt és mintát mutató nyelvhasználatot szóban és írásban. Ez együtt jár az előzékeny és figyelmes viselkedéssel, amit ezentúl minden hivatalban elvár a polgár. Az önkormányzat feladata, hogy eltüntesse az utcákat csúfító feliratokat.

Intézmények neveinek visszamagyarítása.

A minisztériumok, szaktárcák, állami és más hivatalok, szervezetek, egyetemi intézetek nevét vissza kell magyarítani. A külföldi látogatók érdekében mindegyik név után oda lehet tenni a helyes angol fordítást.

A magyar nyelv az oktatás központjában

Mindenekelőtt hassa át oktatási rendszerünket a magyar nyelv tisztelete, szeretete és folyamatos művelése. Legyen az iskola feladata az önálló gondolkodásra való nevelés és az egész személyiség fejlesztése, vagyis hagyományos értékrendszerünk tisztázása és átadása. Ennek kulcsa a magyar nyelv helyes oktatásában rejlik. Mivel minden tantárgy egyben nyelvalkotás és nyelvhasználat is, a magyar nyelvért minden tanár felelős és nem csak a magyartanár. Tanítsanak a tanárok minden tantárgyat tisztán magyarul és mondjanak le a latin-magyar használatáról. Fejlesszék szakmájuk magyar nyelvezetét. Legyen magasszintű az angol nyelv oktatása. Óvakodni kell azonban attól, hogy elsajátítása a magyar nyelv kárára történjék. A nyelveket mint egyedi rendszereket kell tanítani. Nem szabad egyiket sem lekicsinyelni, sem összekeverni őket egymással.

ISMERTETŐ A LÉLEKTANI SZAKNYELV MEGÚJÍTÁSÁÉRT (LSZM) KÖZHASZNÚ ALAPÍTVÁNYRÓL

Alapító: Dr. Molnos Angéla

Elnök: Dr. Matolcsi Ágnes

Titkár: Molnár Judit

Kezelőszerv: Az alapítványt öttagú kezelőszerv gondozza.

Az alapítvány székhelye: 4025 Debrecen, Hatvan u. 1/a, 1.lh, III. em, 10 ajtósz. Postacím: 4001 Debrecen, 376. postafiók.

Bejegyzési szám: Az alapítványt a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság tartja nyilván a következő bejegyzési szám alatt. Apk: 60/683/1994/5.

Bankszámlaszám: 612-00261-10114070 Polgár és Vidéke Takarékszövetkezet, 4026 Debrecen, Péterfia u. 4.

Adószám: 1 854 52 14-1-09. Köszönettel vesszük, ha adóbevalláskor az LSZM javára felajánlja személyi jövedelemadójának egy százalékát.

Az alapítvány célja: Az alapítvány célja hagyományos magas szintű szaknyelvi műveltségünk és köznyelvi örökségünk megővése, fejlesztése és az ehhez szükséges tudományos, oktatói, ismeretterjesztő és más tevékenység kifejtése.

Az alapítvány célja lélektani és lélekgyógyászati szakmai nyelvünk megújítása és magyarítása. Az idegen kifejezések és túlkörfordítások egyre növekvő használata következtében szaknyelvünk elsatnyul, és el is tűnik, ha tevékenyen nem állítjuk meg e folyamatot. Nem csak a nyelv, hanem maga a tudomány is károsul, ha az árnyalatokban igen gazdag és pontos magyar szakmai nyelvet nem használjuk és nem fejlesztjük tovább. Az alapítvány célja a ma uralkodó nyelvi divat megváltoztatása és ellendívat indítása, vagyis a helyes és szabatos magyar nyelv-

használat népszerűsítése mind a tudományban, mind a köznyelvben.

Az alapítvány célja olyan kezdeményezések (újságcikkek, előadások, szakmai viták, eszmecserék a világhálón, rádióban, tévében, összejövetelek) támogatása, amelyek a szakmai nyelv újításának és magyarításának szükségességét beviszik a köztudatba és a szakmabeliek (lélektanilag képzett tanítók, tanárok, egyetemi hallgatók, lélekgyógyászok, lélektani kutatók, lelkesek) szaklapok, újságírók, kép- és hanghíd-bemondók, műsorvezetők komoly érdeklődését is fölkelik.

A fenti céloknek megfelelően az alapítvány kezelőszervi tagjai példamutatóan igyekeznek a lehető legtisztább magyar nyelvet használni szóban és írásban, vagyis a nyelvhasználat megújítását saját magukkal kezdik.

A célok megvalósítása: Az alapítvány céljainak megvalósítását szolgálja többek között:

a) 1996 őszétől a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen képzett ötödéves lélektani angol szakfordítóknak kiírt évi pályázat a magyar nyelvi szempontból és szakmailag legjobb szakfordítói dolgozatért.

Eddigi nyertesek:

1997: első díj: Molnár Judit; második díj: Markó Csilla;

könyvjutalom: Király Edina, Lelovics Melinda, Papp Judit

1998: első díj: Hajdú Endre; második díj: Garai Dóra;

könyvjutalom: Jaczina Tímea, Ibrányi Imre.

1999: két első díj: Csatos Tünde és Tar Anita; második díj:

Málik Éva.

b) 1997. februárjában megalapított Lélektani Szaknyelvet Magyarító Munkaműhely (LSZMM), amely mint az alapítvány végrehajtó szerve folyamatosan működik.

c) 1997 novembere óta a "Honlap a magyar nyelvért" (<http://fox.klte.hu/~keresofi>)

d) Köz- és szaknyelvművelő előadások, cikkek és fordítások.

e) Könyvkiadás; → ismertető: *Magyarító Könyvecske, 1999; Lélektani szakfordító, 2000.*

ISMERTETŐ

Molnos Angéla
MAGYARÍTÓ KÖNYVECSKE

A magyar nyelvviszaujítás
kis szójegyzékének
második, bővített kiadása

MDKOGYTH4#4830H3MDKOGYTH4#48 30H3MDKOGYTH4#48

Több mint 2700 címszót és kb 10000 magyar fordítási lehetőséget kínál a Magyarító Könyvecske 1999 júniusában megjelent második, bővített kiadása. Mindenki íróasztalára kívánczik, akit bánt nyelvünk egyre gyorsabb romlása és aki már elhatározta, hogy a magyar nyelv védelmét saját magával kezdi, ezentúl saját nyelvhasználatát fokozottabban figyeli, és mélyebben merít ősi szókincsünkéből, mint eddig. A „nyelvviszaujítás” fogalom az alcímben arra céloz, hogy ma édes anyanyelvünk nem nyelvújítást igényel elsősorban, hanem azon eredmények védelmét, melyeket nyelvújítóink a 18. század utolsó negyedében értek, nagy íróink és későbbi nyelvművelőink folytattak. E szójegyzék nem törekszik teljességre, hanem inkább gondolkodásra szeretné késztetni a használót és saját nyelvalkotó képzetét serkenteni, hogy mondanivalóját szabatosan magyarul és kedve szerint kifejezhesse.

MDKOGYTH4#4830H3MDKOGYTH4#48 30H3MDKOGYTH4#48

MDKOGYTH4#4830H3MDKOGYTH4#48 30H3MDKOGYTH4#48

MEGRENDELÉS

Először 1998 októberében adta ki a Lélektani Szaknyelv Megújításáért (LSZM) közhasznú alapítvány a könyvecskét. Az új, bővített kiadás terjedelme 191 oldal, bolti ára: 650 forint. Terjeszti: Csokonai Könyvesbolt, 4025 Debrecen, Piac utca 45, T.: (52) 314 984.

Kedvezményes áron (450 Ft) megrendelhető öt vagy több példány az LSZM székhelyén: Dr. Molnos Angéla, 4001 Debrecen, 376 postafiók; távbeszélő: 52 340 696, lev.gép: 319 729. Minden bevétel az LSZM alapítványé.

MDKOGYTH4#4830H3MDKOGYTH4#48 30H3MDKOGYTH4#48

VÉLEMÉNYEK AZ ELSŐ KIADÁSRÓL

"Ha végiglapozzuk e ... jegyzéket, ráébredünk, mennyi idegen szót használunk fölöslegesen, ... Tényleg, mennyivel szebb az életrajz, mint a biográfia, a hírnév, jó hír, köztisztélet, tekintély, tisztesség szavaink bármelyike, mint a reputáció, az alkat, elrendezés, felépítés, összetétel, szerkezet, mint a struktúra, a magának követel, jogot tart valamire, mint a vindikál, a viharos, zajos ünneplés, üdvívalgás, mint az ováció. ... Reméljük, ... e munkájának magyar szavai ... beépülnek nyelvhasználatunkba."
(Arany Lajos, Hajdú-Bihari Napló, 1998. dec. 2.)

MDKOGYTH4#4830H3MDKOGYTH4#48 30H3MDKOGYTH4#48

ΛΔΛΓΥΤ+ΗΟΘΟ91Τ>9ΥΟΞΛΔΛΓΥΤ+ΗΟΘΟ91Τ>9ΥΟΞΛΔΛ

Kedvezményes áron (450 Ft) megrendelhető öt vagy több példány az LSZM székhelyén: Dr. Molnos Angéla, 4001 Debrecen, 376 postafiók; távbeszélő: 52 340 696, lev.gép: 319 729. Minden bevétel az LSZM alapítványé.

ΛΔΔΓΥΤ+ΗΟΘΟ9ΙΤ>9Υ0Σ ΛΔΔΓΥΤ+ΗΟΘΟ9ΙΤ>9Υ0Σ ΛΔΔ

1973-tól 1996-ig Londonban élt.

1996-ban Londonból Debrecenbe költözött. Itt további szakmai munkákat ír és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Lélektani Intézetének meghívására az angol-magyar szakfordítói képzésben mint oktató vesz részt. Azonkívül a lélektani szaknyelv magyarításán és korszerűsítésén dolgozik. 1994-ben alapította "A Lélektani Szaknyelv Megújításáért" nevű közhasznú alapítványt. Ennek kapcsán egy, a szaknyelv magyarításával foglalkozó munkaműhelyt vezet (→ LSZM ismertető).

Tajja többek között a Londoni Csoportelemzési Intézetnek (*Institute of Group Analysis*) és a Német Lélektani Szakértők Szövetségének (*Berufsverband Deutscher Psychologen, Bonn*). Saját maga fordította le magyarra (idegen szakkifejezésektől mentesen) utolsó, Londonban megjelent nagysikerű könyvét, *A question of time*. Készülőben van *A lélekelemző gyógy mód gondolatára* című könyvének magyar fordítása. Ennek eredeti angol változata *"A psychotherapist's harvest"* a világhálón olvasható. Szintén a világhálón (<http://fox.klte.hu/~keresofi>) található a *"Honlap a magyar nyelvért"*. E honlap több írását tartalmazza. 1990 után megjelent könyvei és cikkei: → Irodalom.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető.....	5
"Szent és sérthetetlen"	6
Első rész	7
Személyes nyelvi tapasztalataim / Nyelvi változások / Nyelvkeverés és nyelvváltás / Nyelvünk halála külföl- dön / Nyelvünk gyilkolása a Kárpát-medencében / Nyel- vünk öngyilkossága a határokon belül / Ezeréves több- nyelvűség / Latin-magyar / Zagyvanyelv / Magyar nyelv, a hősök és vértanúk nyelve	
Második rész	29
Gyakorlat / Tennivalók / Szabaduljunk meg nyelvi ba- bonáinktól és legyünk büszkék nyelvünkre! / Tanuljunk meg jól magyarul és jól angolul! / Kezdjük a nyelv- művelést saját magunkkal! / Néhány gyakorlati tanács / Zárószó / A gyakorlatok egyik lehetséges megoldása / Irodalom	
Kiáltvány	42
Ismertető: LSZM közhasznú alapítvány	44
Ismertető: <i>Magyarító könyvecske</i>	46
Ismertető: <i>Lélektani szakfordító</i>	49
A szerző	51

Búcsú Molnos Angélától

„Mindent adtál, amit kértem
és én nem kértem mást,
csak amit adtál.

Uram, Te mellettem voltál!”

(Molnos Angéla: *Uram, Te mellettem voltál,*
Csodavárás)

Molnos Angéla jégbontó (február) havának tízenkettedik napján hunyt el, 84 évet élt. Debrecenben búcsúztattuk. Hamvait Erdélyben, Magyarandrásfalván helyezik örök nyugalomra.

Nyelvünk oltalmazójaként ismerhettük meg Angélát, kinek rendkívüli élete volt. Nagyon sok mindenben fölöttünk állt, különb volt nálunk. Ötvennégy évig volt távol szülőföldjétől. Olasz és német egyetemeken végezte nyelvészeti, lélektani, bölcséleti tanulmányait. Utóbbiból tudományos fokozatot is szerzett. Anyanyelvén kívül sok más nyelvet ismert, annyira mélyen, hogy gondolkodni is tudott rajtuk. Egyetemeken olaszul, spanyolul, németül és más nyelven is tanított, előadott. Angolul, németül jelentek meg könyvei. A társadalom-lélektan, csoportlélektan tudósaként, lélekelemzőként sok tapasztalatra tett szert.

Külföldön élve sehol sem volt otthon. Igazi *otthona a magyar nyelv* volt, amit először csaknem elvesztett, majd ettől megijedve ápolni kezdett. Miután 1996-ban hazatelepült, rádöbbsent, hogy nemcsak az egyén, hanem egy teljes nemzet is elveszítheti anyanyelvét. Nem egynyelvű értelmiségként, hanem tapasztalt tudósként, felkészülve kelt a magyar nyelv védelmére. Minden idejét nyelvünknek szentelve, óvott bennünket a nyelvromlástól és nyelvhaláltól. Tudományos alaposítással feltárta, rendszerezte és mindenki számára érthető módon leírta a magyar nyelvet fenyegető veszélyeket. Sokan felfigyeltek munkáira, intelmeire. Országszerte imertté vált. Nagyszámú újságcikket és több könyvet írt. 2002 - 2005 között az *Új Idők* -ben is olvashattuk nyelvművelő írásait, a *Jövőnkért a magyar nyelv ügyében* című cikksorozatban. Hazatelepülése előtt, 1994-ben alapítványt hozott létre. A köznyelv, a lélektani és más szaknyelvek, mint például az orvosi nyelv magyarításával, korszerűsítésével foglalkozott. Munkatársak gyűltei köré, akiket nevelt, tanított, így nyelvművelő tevékenysége nem szakad meg, szellemisége tovább él. Könyvei közül a *legismertebb* és legnépszerűbb a már öt kiadást megélt *Magyarító könyvecske*. Nevéhez fűződik a *zagyvanyelv* fogalmának köztudatba való bevezetése. A Czuczor-Fogarasi nagy szótár révén feltárta, megismertette a *gyök*, gyökfűzer és gyökrendszer fogalmát. Művei arról tanúskodnak, hogy a magyar nyelv a tudomány, a gondolkodás, a szeretet nyelve, és nincs semmi amiről ne lehetne magyarul írni. Írásaiban azt az örömlélményt szeretné átadni: „...amikor az ember újra rátalál a tiszta magyar nyelvre és biztonságban, tévovás nélkül merít kiapadhatatlan forrásából. Hogy ezt teszi, a felfedezett kincsek egyre gyarapodnak, sziporkáznak, s az erő mind elevenebben buzog fel a mélyből. Minél többen merítünk belőle, annál inkább életre kapunk mi, akik eleink csodás nyelvében születünk.” (Molnos Angéla). Szilárdan meggyőződött arról, hogy a magyar nyelv megmentését magunkkal kell kezdeni: „Nyelvünk védelmének nincs más útja, minthogy ki-ki szüntelenül javítsa, fejlessze saját nyelvhasználatát. Meg kell tanulnunk újra magyarul, mégpedig tisztán magyarul. Ez mindenkire vonatkozik, akinek szívügye ősi nyelvünk fennmaradása és vele a magyarság.” (Molnos Angéla). Írásain kívül mások műveit is kiadta, gondozta, melyek szintén tiszta magyar nyelven íródtak. Felkarolta, támogatta a székelyföldi szentábrahámi Benedek El-ek Tanházat, az erdélyi magyarokat.

Mindannyian, kik ismertük, tiszteltük, csodáltuk tudását, személyiségét és mindazt, mit értünk, a magyarságért tett. Elszántan, a végsőig harcolt édes anyanyelvünk, nemzetünk megmentéséért. Áldásnak tekinthetjük, hogy általa megismerhettük és újratanulhattuk tiszta magyar nyelvünket. Istennek legyen hála életéért és munkásságáért, —s amiben *Angéla* reménykedett— áldás legyen mindazok munkáján, kik hasonló szívóssággal, hűséggel és ügybuzgalommal folytatják tevékenységét.

Göncziné Orbán Ildikó

A Lélektani Szaknyelv Megújításáért
Közhasznú Alapítvány munkatársa